

Nederlandse tekst (titel VI, hoofdstuk II, van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973).

RAAD VAN STATE, AFDELING ADMINISTRATIE

A R R E S T

Nr. 87.558 van 24 mei 2000

A. 46.849/XIII-411

- In zake :
1. **RENARD** Léopold,
rue Volière 5
4000 Luik,
 2. **NOSSIN** Marie (overleden),
rue Armand Stouls 12
4000 Luik,
 3. **XHAYET** Marie,
rue de Campine 48
4000 Luik,
 4. **GYSELBRECHT** Sammy,
rue Pierreuse 57
4000 Luik,
 5. **LORQUET** Louise,
rue Volière 5
4000 Luik,

tegen :

het Waals Gewest,
vertegenwoordigd door zijn Regering.

Tussenkomende partij :

de Société régionale wallonne du Transport,
afgekort als **SRWT**.

DE RAAD VAN STATE, XIIIe KAMER ,

Gezien het op 13 mei 1992 ingediende verzoekschrift, waarbij
Léopold RENARD, Marie NOSSIN, Marie XHAYET, Sammy GYSELBRECHT
en Louise LORQUET de nietigverklaring vorderen van een bouwvergunning die het

Waals Gewest op 11 mei 1990 heeft afgegeven aan de bijzondere studiedienst van de “Société des transports intercommunaux liégeois”, afgekort als STIL, alsook van een bouwvergunning die op 5 februari 1991 is afgegeven aan de “cellule wallonne de promotion des transports urbains”;

Gelet op arrest nr. 39.372 van 13 mei 1992 waarbij de vordering tot schorsing van de tenuitvoerlegging van de voornoemde handeling wegens uiterst dringende noodzakelijkheid wordt afgewezen;

Gezien het op 18 augustus 1992 ingediende verzoekschrift, waarbij de “Société régionale wallonne du transport”, afgekort als SRWT, vraagt als tussenkomende partij te mogen optreden;

Gelet op de beschikking van 25 augustus 1992, waarbij die tussenkomst wordt toegestaan;

Gezien de regelmatig uitgewisselde memories van antwoord en van wederantwoord;

Gezien de memorie van tussenkomst;

Gezien het uittreksel uit het register van de burgerlijke stand van de stad Luik, waaruit blijkt dat Marie NOSSIN overleden is te Luik op 2 september 1993;

Gezien het verslag van Mevr. VOGEL, adjunct-auditeur bij de Raad van State;

Gelet op de beschikking van 17 december 1997, waarbij de neerlegging van het dossier en het verslag ter griffie wordt gelast;

Gelet op de kennisgeving van het verslag aan de partijen en gezien de laatste memorie van de eerste en de vijfde verzoekende partij;

Gelet op de beschikking van 1 februari 2000, waarvan aan de partijen kennis is gegeven en waarbij wordt bepaald dat de zaak voorkomt op de terechtzitting van 2 maart 2000;

Gehoord het verslag van de heer LEROY, staatsraad;

Gehoord de opmerkingen van de eerste en de vijfde verzoekende partij, van Mr. L. DEMEZ, advocaat, die voor de overige verzoekers verschijnt, en van Mr. M. JOASSART, loco Mr. P. LAMBERT, advocaat, die voor de verwerende en de tussenkomende partij verschijnt;

Gehoord het gedeeltelijk andersluidend advies van Mevr. VOGEL, auditeur;

Gelet op titel VI, hoofdstuk II, van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973;

Overwegende dat verzoekster Marie NOSSIN op 2 september 1993 overleden is; dat haar erfgenamen het geding niet hebben voortgezet; dat er grond is om de zaak, wat haar betreft, van de rol te schrappen;

Overwegende dat de auditeur in zijn verslag besluit dat het beroep moet worden verworpen; dat alleen de verzoekers Léopold RENARD en Louise LORQUET een laatste memorie hebben ingediend; dat zij dus de enigen zijn die de voortzetting van de procedure hebben gevorderd; dat er grond is om de vermoedelijke afstand van de overige verzoekende partijen toe te wijzen;

Overwegende dat de volgende feiten dienstig zijn voor het onderzoek van het beroep :

Voor de werkzaamheden voor de heraanleg van de place Saint-Lambert te Luik is in 1975 een eerste bouwvergunning afgegeven. Het project bestond destijds uit de bouw van een zeer groot ondergronds busstation.

Bij de uitvoering van die werkzaamheden zijn onder de place Saint-Lambert archeologische overblijfselen gevonden. Door de ontdekking van die overblijfselen en doordat de plannen voor de heraanleg van het plein constant werden gewijzigd, is het project van 1975 nooit uitgevoerd.

De eerste bouwvergunning die bij het onderhavige beroep wordt aangevochten, is afgegeven op 11 mei 1990. Ze had betrekking op alle werkzaamheden onder de place Saint-Lambert, namelijk de fundering, de riolering, een ondergrondse infrastructuur voor het openbaar vervoer en de aanleg van een grote ondergrondse parkeerplaats. Die voorzieningen moesten onder meer worden gebouwd op de plaats van de narthex, het westelijke koor en een groot deel van het schip van de vroegere Sint-Lambertuskathedraal.

Op 3 augustus 1990 is aan de STIL een bouwvergunning afgegeven voor het aanleggen van wegen op de place Saint-Lambert. Aan die vergunning waren talrijke voorwaarden verbonden in verband met de breedte van de rijstroken, de afmetingen van de voetgangerstravee, het tracé van de weg, de trottoirs, het verhardingsmateriaal, enz. De verzoekers hebben geen beroep tot nietigverklaring van die vergunning ingesteld; ze verantwoorden zich daaromtrent in de laatste memorie, waarbij ze aangeven dat die vergunning hen geen nadeel berokkent.

Op 5 februari 1991 is een vergunning tot wijziging van de vergunning van 11 mei 1990 betreffende de ondergrondse werkzaamheden afgegeven. Die wijzigingsvergunning bevatte vooral de toestemming om het voor auto's bestemde parkeerterrein uit te breiden. Dat parkeerterrein, dat zes meter breder en in oostelijke richting achtentwintig meter langer zou worden, bood plaats voor driehonderd voertuigen extra. Het kwam echter gedeeltelijk op de kruisbeuk en het oostelijke koor van de kathedraal te liggen. Dat is de tweede bestreden handeling.

Kort na de toekenning van die wijzigingsvergunning is onder impuls van de archeologen besloten om het ondergrondse parkeerterrein voor auto's terug te brengen tot de oostelijke grens van het project van 1990 zodat het oostelijke koor, de kruisbeuk en een deel van de hoofdbeuk konden worden behouden, en tegelijk de noordelijke grens aanzienlijk te verschuiven zodat de in 1991 toegestane capaciteitsuitbreiding kon worden bewaard. Die werkzaamheden stemden niet overeen met de bouwvergunningen die waren afgegeven en er was geen nieuwe vergunning voor afgegeven.

De beroepen zijn ingesteld naar aanleiding van de bouw van de diepwand die de oostelijke grens van de infrastructuur vormt. Volgens de plannen waarop de uiteindelijke plaats voor de bouw van die muur is aangegeven, moest die muur de middenbeuk van de kathedraal en dus ook de zijmuren ervan loodrecht kruisen. Voor de uitvoering van die werkzaamheden moesten twee delen van de muren van de hoofdbeuk worden gedemonteerd. De diepwand is vanaf begin februari 1992 daadwerkelijk op die plaats opgetrokken, maar volgens de verzoekers is de muur van de hoofdbeuk daarbij afgebroken, in plaats van gedemonteerd.

Overwegende dat de verwerende partij en de tussenkomende partij de ontvankelijkheid van het beroep *ratione temporis* aanvechten, voorzover het tegen de vergunning van 11 mei 1990 is gericht; dat ze aanvoeren dat op de place

Saint-Lambert belangrijke werkzaamheden zijn verricht ter uitvoering van die vergunning, voordat de wijzigingsvergunning van 1991 was afgegeven en dus lang voordat het beroep is ingesteld; dat ze daaruit afleiden dat de verzoekers noodzakelijkerwijze op de hoogte hadden moeten zijn van die werkzaamheden en de nodige naarstigheid aan de dag hadden moeten leggen om kennis te nemen van de bouwvergunning die, gelet op die werkzaamheden, moest bestaan en dat het beroep dat twee jaar na afgifte van de vergunning van 11 mei 1990 is ingesteld, noodzakelijkerwijze niet-ontvankelijk moest zijn, voorzover het tegen die vergunning is gericht; dat ze voorts aanvoeren dat het beroep te laat is ingesteld, voorzover het tegen de wijzigingsvergunning van 5 februari 1991 is ingesteld, op de grond dat die wijzigingsvergunning is afgegeven na ruim overleg tussen de overheid en de betrokken personen en instellingen (de universiteit van Luik, de vereniging zonder winstoogmerk SOS MEMOIRE DE LIEGE, het Institut archéologique liégeois); dat ze aanvoeren dat de eerste verzoeker, als ondervoorzitter van de gemeentelijke commissie van advies voor ruimtelijke ordening van de stad Luik, op de hoogte moest zijn van die besprekingen;

Overwegende dat er weliswaar aanwijzingen zijn dat de verzoekers meer dan zestig dagen voordat ze beroep hebben ingesteld, wisten dat de bestreden handelingen bestonden, maar dat dit niet bewezen is en dat, gelet op de omvang en het aantal werkzaamheden die op verschillende plaatsen van de place Saint-Lambert zijn uitgevoerd op het tijdstip dat de beroepen zijn ingesteld, de verzoekers, zoals ze in de laatste memorie uiteenzetten, misschien niet precies te weten hadden kunnen komen welke vergunning er was afgegeven voor de werkzaamheden waarvan ze de uitvoering hadden kunnen vaststellen; dat het beroep *ratione temporis* ontvankelijk is;

Overwegende dat de verwerende partij de ontvankelijkheid van het beroep betwist, op de grond dat de verzoekers geen blijk geven van het vereiste belang; dat de overheid en de bouwheer ontkennend hebben geantwoord op de vraag of de werkzaamheden konden worden uitgevoerd zonder aan de overblijfselen te raken, en dat de mening van de verzoekers, die het tegendeel verdedigen, louter neerkomt op een debat over de opportuniteit; dat ze voorts stelt dat de omstreden werkzaamheden betrekking hebben op de aanleg van ondergrondse voorzieningen en geen nadeel kunnen berokkenen aan de verzoekers in hun hoedanigheid van aangrenzende bewoners; dat ze opmerkt dat het hof van beroep te Luik, dat op 4 juni 1992 in hoger beroep uitspraak heeft gedaan over een beschikking d.d. 6 mei 1992 van de voorzitter in de onderhavige zaak, heeft geoordeeld dat de vordering van de

verzoekers kon worden gelijkgesteld met een *actio popularis* en die vordering bijgevolg heeft afgewezen op de grond dat ze niet-ontvankelijk was;

Overwegende dat de verzoekers inwoners van de stad Luik zijn en in de buurt van de place Saint-Lambert wonen; dat ze er belang bij hebben beroep in te stellen tegen maatregelen die betrekking hebben op de aanleg van hun wijk;

Overwegende dat de verzoekers een eerste middel ontleen aan schending van artikel 247, 4°, van het WWROSP; dat ze aanvoeren dat de werkzaamheden binnen het gezichtsveld van verschillende beschermde monumenten vallen, in het bijzonder van het Prinsbisschoppelijk Paleis, het stadhuis, de Sint-Andrieskerk, de Heilig-Kruiskerk, de Sint-Martinuskerk, het herenhuis Torentius, het herenhuis de Bocholtz, enz., en dat de verwerende partij zich had moeten houden aan de maatregelen van openbaarmaking vermeld in de artikelen 248 tot 253 van het WWROSP, wat niet is geschied;

Overwegende dat de tekst van artikel 247 van het WWROSP die betrekking heeft op het geschil, het volgende bepaalde :

" Moeten openbaar worden gemaakt op de wijze (en) binnen de termijnen die in de artikelen 249, 250 en 251 zijn bepaald, de bouwvoorstellen betreffende de volgende handelingen en werken :

(...)

4° bouwen, herbouwen of verbouwen van gebouwen binnen het gezichtsveld van een beschermd monument of een monument waarvoor een beschermingsvoorstel is ingediend, of in een beschermd landschap of een landschap waarvoor een beschermingsvoorstel is ingediend of dat opgenomen is in de door de bevoegde overheid opgemaakte inventaris van de landschappen";

Overwegende dat het woord "gebouw" niet wordt gedefinieerd in het WWROSP; dat moet worden gesteund op de gebruikelijke betekenis van het woord; dat het begrip "gebouw" doet denken aan een bovengrondse constructie van enige omvang; dat in de onderdelen 1° en 2° van dat artikel wordt verwezen naar gebouwen van vijf bouwlagen in een context die kennelijk op vrij hoge constructies duidt; dat de constructie die bij de bestreden vergunning wordt toegestaan, hoofdzakelijk ondergronds is; dat de constructie, zelfs als ze gevolgen heeft voor de bovengrondse aanleg, niet zodanig omvangrijk kan zijn dat het uitzicht op de beschermde monumenten die binnen hetzelfde gezichtsveld liggen, daardoor grondig wordt verstoord; dat zowel de tekst als de *ratio legis* van artikel 247 van het WWROSP eraan in de weg staan dat dit artikel wordt toegepast op ondergrondse of hoofdzakelijk ondergrondse bouwwerken; dat het middel niet gegrond is;

Overwegende dat de verzoekers een tweede middel ontleen aan schending van artikel 310 van het WWROSP; dat ze betogen dat de bestreden vergunningen een grote wijziging inhouden van de place Saint-Lambert en de onmiddellijke omgeving ervan, die zich in een beschermd gebied zouden bevinden, maar dat er geen bijzonder plan van aanleg bestaat;

Overwegende dat de tekst van artikel 310 van het WWROSP die betrekking heeft op de bestreden vergunningen, het volgende bepaalde :

“ De breedte van straten, stegen en sloppen, de afmetingen van de pleinen en vooraanzichten der gebouwen moeten behouden blijven in hun huidige feitelijke toestand.

De afmetingen van die ruimten mogen niet worden gewijzigd dan op grond van een bijzonder plan van aanleg of van een goedgekeurd rooiplan”;

Overwegende dat door de werkzaamheden die bij de bestreden vergunningen worden toegestaan, voornamelijk de ondergrond van de place Saint-Lambert wordt gewijzigd; dat door de werkzaamheden geen wijziging wordt aangebracht aan het vooraanzicht van gebouwen rond het plein, namelijk stedenbouwkundige elementen die de place Saint-Lambert als plein kenmerken; dat ze weliswaar tot een andere verkeersregeling op en rond het plein leiden, maar daarom nog niets veranderen aan de breedte van de straten, stegen en sloppen, de afmetingen van de pleinen en de vooraanzichten van gebouwen bedoeld in artikel 310; dat het middel niet gegrond is,

B E S L U I T :

Artikel 1.

Zaak nr. A.46.849/XIII-411 wordt van de rol van de Raad van State afgevoerd wat Marie NOSSIN betreft.

Artikel 2.

De afstand van het geding wordt toegewezen, voorzover het beroep is ingesteld door Marie XHAYET en Sammy GYSELBRECHT.

Artikel 3.

Het beroep wordt verworpen, voorzover het is ingesteld door
Léopold RENARD en Louise LORQUET.

Artikel 4.

De kosten, bepaald op 23.000 frank, komen ten laste van
Léopold RENARD, Marie XHAYET, Sammy GYSELBRECHT en Louise
LORQUET ten belope van elk 4.600 frank, en ten laste van de nalatenschap van
Marie NOSSIN ten belope van 4.600 frank.

Aldus uitgesproken te Brussel, in openbare terechtzitting van de
XIIIe kamer, op vierentwintig mei tweeduizend door :

de HH.	HANOTIAU,	kamervoorzitter,
	LEROY,	staatsraad,
	HANSE,	staatsraad,
Mevr.	MALCORPS,	griffier.

De Griffier,

De Voorzitter,

M.-Chr. MALCORPS.

M. HANOTIAU.

VERTALING OVEREENKOMSTIG ARTIKEL 63,
EERSTE LID, VAN DE WETTEN OP DE RAAD VAN STATE,
GECOÖRDINEERD OP 12 JANUARI 1973.